

Rut — vztah k cizincům

Původ materiálu

Tomáš Trusina

Pořadí v lekci

32

Téma

Co s námi dělají cizinci a příchozí

Cíle

- Děti zjistí, že víra nás zbavuje předsudků a obav z jiných lidí.
 - Děti se začnou zajímat o osudy cizinců.
 - Děti objeví, jak krásné může být, když se sblíží s někým, kým předtím pohrdly, koho se bály, koho byly zvyklé odmítat.
-

Pro učitele

Poznámky k textu

Role Rut

- *Jméno Rut* je odvozeno od hebrejského „rea“, bližní. Projevuje se jako *solidární družka* (za první republiky by se řeklo „soudružka“) v tak bezvýchodné situaci, jako je vdovství a bezútěšnost údělu Noemi (kap. 1). Kvůli ní se odvažuje *abrahamovského vyjití*, navíc *ve chvíli, kdy jí zaslíbená zem? nekyne požehnanou budoucností*, ale sama Noemi líčí budoucnost v nejbezvýchodnějších barvách. V *Betlém?* („Domě chleba“) se aktivně ujímá Noemi, *stará se o živobytí podle ustanovení Tóry* (Dt 24,19nn). A když ji pak Noemi vyšle na *nožní výpravu za Boazem*, odvážně se tam vydá, i když výprava na mlat nese riziko, že bude osočena jako „Moabka“, která si chce potomka zajistit svou vlastní (sexuální) aktivitou s ovíněným Boazem.
- *Z pohledu p?íslušník? Izraele* je Rut „*ta Moabka*“, jak ji v Betlémě titulují (2,2.6), tedy obzvlášť nebezpečná cizinka. Označení evokuje varování před svodem k pohanství (Nu

25), samotný Moab („Z otce zplozený“) upomíná na čin dcer Lotových (Gn 19). Právě před takovými „ženami cizími“ varoval Izraelce i zákoník Ezdráš. Rut nese tento cejch, u čtenářů z prostředí „domácích víry“ soustředěných na čistotu víry a rasy musí její postava vyvolávat podezření, ne-li xenofobii.

Její syn ovšem dostává jméno *Obéd*, tj. (*pravý*) *Služebník (Hospodin? v)*. A závěrečný *rodokmen* (kap. 4) ji řadí mezi pramatky pomazaného — mesiáše Davida, předchůdkyně evangelijní Marie. (srov. Mt 1,1nn)

Role Noemi

- *Jméno Noemi — Utěšená* — uvádí do kontextů mesiášských nadějí spjatých se zaslíbenou zemí (Ž 16,6.11). V jejím případě tato „utěšenost“ odchází ze zaslíbené země (nota bene z Betléma — Domu chleba!) kvůli hladu — a během návratu tu pro sebe tak jako tak nevidí budoucnost. Ztělesňuje úděl Božího lidu v dobách troskotání, selhání, zajetí či ponížení.
- Její *vztah k Rut* je ovšem od počátku vstřícný. Oslovuje své moabské (!) snachy „dcerušky“ (1,11). Přeje jim Hospodinovo milosrdenství (které zatím zůstalo upřeno jí samotné). Budoucnost v zaslíbené zemi pro ně nicméně nevidí.

Když se ovšem setká s nadějnou čínorodostí Rút, nechá se probrat ze své prokletosti, pocitu zavrženosti a hledá pro Rut „odpočinutí“, tj. takové místo v Božím lidu, které jí dá záruku na podílu v zaslíbené zemi a její mesiášské budoucnosti (3,1). Proto s odvahou víry zosnuje odvážnou intriku, která má *upomenout Boaze* na jeho *odpovědnost zastánce*. Nakonec chová syna své původně pohanské snachy jako ztělesněné svědectví, že Hospodinovo milosrdenství platí i pro ni (4,15.17).

- Pokud si tedy posluchač jejího příběhu mohl na začátku říkat, že její hořký úděl potvrzuje, že s pohany a cizími je lepší si v žádném případě nezačínat, musí nakonec s překvapením (a možná i zahanbením) připustit, že *právě ona*, která přivedla do Betléma „tu cizinku“ a mohla se cítit jako cejchovaná „zavržená“, *ukazuje k mesiášské budoucnosti*.

Role Boaze

- *Boaz* znamená „ochotný horlivý“. Zbožný betlémský sedlák vstupuje na scénu, když Rút začla paběrkovat na jeho poli. Je svým způsobem pasivní: „má“ pole (kap. 2), později

zjistíme, že „má“ příbuzenský vztah k rodině Noemi (kap. 3) — ale k reakci musí být dotlačen aktivitou těch slabších, potřebných, cizinců. Teprve v posledním dějství začne jednak aktivně. Má tedy roli „starousedlíka“ v Betlém? i v tradici lidu víry.

- Když je ovšem konfrontován s netradičními osudy a situacemi (moabská cizinka nejprve na jeho poli a posléze v jeho stohu), reaguje jako ten, kdo si nenadálou situaci nechá připomenout, oč v této tradici jde: o *milosrdenství a zastání*. A když toto milosrdenství a zastání projeví, překračuje hranice vymezené tradičním pojetím a dává na něm podíl cizince, nota bene Moabce. Prokazuje, že dobře rozumí tomu, že ustanovení Tóry nejsou alibistickou ohrádkou kolem pravověrných, ale výzvou, jejíž naplnění je třeba hledat odvážně v nových situacích, a to i ve vztahu k těm, jichž se původně přímo netýkala.
- V svitku Rut hraje roli titul „*goel*“, tj. *vykupitel, zastánce* (3,12; 4,1nn). Když se nám Hospodin stal Bohem, vyznává Izrael, ujal se naší totálně beznadějně bezvýchodné záležitosti. Vykoupil nás z otroctví. A tak se nyní konkrétních bezvýchodných případů z příbuzenstva má ujmout zastánce (Lv 25), který bude vykupovat majetky i osudy propadlé do dluhových pastí i životní bezvýchodnosti. Institut zastánce, „výkupčího“ bezprostředně spojuje rovinu duchovní a sociální, „sváteční“ zvěst o skutcích Hospodinových s úzkostmi a sevřením, jak je přináší tíseň všedního žití: zadlužení, zchudnutí nebo ztráta živitele a s tím spojená ztráta životní perspektivy.

Chybějící negativní role zůstává čtenáři

V příběhu chybí vysloveně negativní role. Částečně ji vyplňuje bezejmenný příbuzný, který se hrozí toho, že by s přijetím pohanky Rut za manželku „zahladil své dědictví“ (4,6). Anonymní postavy mluví o Rut jako o „té Moabce“ (2,6). Tím, kdo je vyzván, aby překonal své předsudky vůči moabce Rut, je v posledu čtenář sám. Může docenit její víru, rozšířit své obzory a rozpoznat, že „křídlo Božího milosrdenství“ se může roztáhnout i nad pohany (3,9). V této perspektivě chceme příběh vyprávět.

K tématu období

V rámci církevního roku by příběh Rut patřil vzhledem k svému završení spíše ke svátku Díkučinění. Samotní Židé tento sváteční svitek čtou na Letnice, tedy „dožíny“ (a zároveň svátek daru Tóry). Hlad, jímž příběh začíná, nelze v žádném případě spojovat s půstem. Půst, k němuž nás zvěst příběhu vyzývá, je půst od našich „přirozených“ předsudků: nedůvěry k těm, kdo jsou cizí, ať už ve smyslu národnosti, jazyka, rasy nebo duchovního zaměření.

Svým vyznáním a přesahem do rodokmenu Davida příběh navíc řeší, co je mesiášské: ujímat se jako zastánce těch, kdo se ocitli pod tlakem nouze, bez ohledu na to, co to dotyčnému přinese. Boaz i Rút jednají jako ti, kdo vědí, že „nejen chlebem živ je člověk“, ale slovy Tóry, v tomto případě slovy o Boží věrnosti a milosrdenství k příchozím (Lv 19,33n). Těmito důrazy se příběh může do postní doby směle řadit.

Úskalí

- *Starozákonní odmítání všeho moabského* se může jevit jako projev nacionálně náboženské přezíravosti (srov. Dt 23,3–7). Ve starozákonní dějepřevě však Moabci představují především antityp postoje abrahamovského a exodického. Zatímco Izák je dítě trpělivé důvěry ve splnění Hospodinových zaslíbení, Moab (dosl. „S otcem“ zplozený) ztělesňuje schopnost zařídit si a pojistit budoucnost vlastní mazaností (viz Gn 19,30nn). A zejména je připomínán Moab a jeho pokus zákeřně zlořečením zastavit Izrael na cestě do země zaslíbené (Nu 22–24). S touhle duchovní výbavou a tímto typem protivenství se Boží lid utkává vždycky znova. Ani to však neznamená, že může propadnout předsudkům a s určitým typem postoje identifikovat celou lidskou skupinu a odmítnout ji (srov. Neh 13). Právě s tímhle typem odmítavosti se kniha Rut vyrovnává.
- *Častý dnešní postoj* zní „nejsem rasista/xenofob/proti cizincům a přistěhovalcům, ale...“, načež následuje výčet vlastností či postojů, v nichž se lidé odlišné kultury, původu musí přizpůsobit, aby u nás mohli žít. Tomuto postoji na první pohled příběh Rut může vyhovovat. Rut přijímá za svou víru domácích, pravidla Tóry, požadavky, jež na ni Boaz klade. Jenže v souvislosti s mentalitou ezdrášovského zákonictví je oním zásadním „ale“ fakt, že je moabského původu. V ezdrášovském přístupu je takové jako ona potřeba odmítnout bez výjimky. (Neh 13)

Ve skutečnosti tedy příběh knihy proráží tehdejší klišé a předsudky (jež se navíc mohly tvářit jako biblicky zdůvodněné). Sledovat tento směr znamená pak připustit, že lidé z odlišných kultur nás v občanské rovině obohacují právě tím, v čem provokují naši pohodlnost, do sebe zahleděnou mentalitu, zjednodušující předsudky, nechuť pustit si na tělo problémy, které je sužovaly a sužují.

Odkazy

Trusina, Tomáš: *Buž zdráva, Rút!* In: Protestant 3/2004. Dostupné z <http://goo.gl/ylCepw>.

Balabán, Milan: *Jímavé portréty biblických žen. Milovnice, trpitelky, bojovnice i kněžky noci*. Praha: Kalich, 2009.

Šorm, Zdeněk: *Rút*. Dostupné z <http://goo.gl/GxOyCc>, <http://goo.gl/kfllmx>. (Pracovní listy; pro práci s tématem bude lépe vyhovovat první z nich — můžete si polí?ka doplnit o další témata jako: cizinka na betlémském poli! — naše úroda je i pro cizí — nesmíš si vzít cizinku za ženu — moabská Rut prabábou krále Davida.)

Pro děti

Pro předškolní děti — aktivita s rozhovorem

Pro práci s předškolními dětmi můžete dobře využít zpracování příběhu Rut v knize *Tím vše zažíná*. Autorka dělí příběh na dvě části — Rút a Noemi (str. 75–78) a Rút a Bóaz (str. 79–82). Pro naše téma je důležitá druhá polovina první části (Návrat do země Kananejské) a potom část Rút a Boaz. Jednotlivé části můžete propojit „odpověďací písničkou“ (viz str. 78, 81 a 82).

Motivační uvedení do příběhu by ovšem mělo souviset s tématem. Ptejte se dětí:

- už potkaly někoho, kdo mluvil cizím jazykem?
- vědí, kde se tady vzal?
- našel rychle kamarády?

Ve vyprávění pokračujte podle osnovy:

1. Osamělé Noemi pomáhá nečekaná kamarádka Rut
2. Rut je v Betlémě cizinkou, ale na poli ji přivítali
3. Noemi posílá Rut za Boazem
4. Boaz se ujímá Rut, i když je cizinka, a společně s Noemi se radují z Obeda

Pomůcky: Vries, Tinie de: *Tím vše zažíná*. Ekumenická rada církví v ČSSR, 1989.

Pro mladší děti — vyprávění s „motivací“

Motivace

Do třídy přijde nový spolužák. Do ulice se přistěhuje rodina, která vypadá či mluví jinak než sousedi, na něž jsme zvyklí. Máte chuť se s nimi kamarádit, objevovat, čím jsou zajímaví? Jaké mají hračky, jaké příběhy rádi poslouchají, knihy rádi čtou, jaká jídla jedí...? Nebo vám

spíš něco brání? Co to je?

V biblických dobách některým hodně zbožným lidem bránilo přijmout cizince jejich náboženství. Aby to překonali, začali si vyprávět příběh o Rut.

1. Cizinka na betlémském poli

Na polích kolem Betléma začaly po dlouhé době neúrody zas jednou pořádné žně. Zlatavé obilí slibuje, že se Betlémští zas budou mít dobře. Požeháný Hospodin! Skončil hlad!

Jedno z polí patří sedláku Boazovi. Každý den chodí kontrolovat, jak jde žencům sklizeň.

Dnes překvapeně kouká — na strništi sbírá popadané klásky nějaká žena. Podle vzhledu cizinka. Pilně se sklání a do šátku sbírá klásky, které upadly žencům.

„Kdo to tady paběrkuje?“ ptá se Boaz dozorce.

„Ale, to je ta Moabka, co přišla se starou vdovou Noemi. Víte přece, jak ztratila v cizině muže i oba syny. Mám ji poslat pryč?“

2. Boaz se dělí o úrodu

Boaze nejdřív napadlo, že by to bylo nejlepší. Ale pak mu došlo — vždyť o té jsem už slyšel! Noemi byla jeho vzdálená teta — a tohle musí být Rut! Doprovodila Noemi až do Betléma — i když musela opustit svou zem a příbuzné, kteří by se o ni postarali.

Dozorci Boaz nařídil: „Jen ji nechte pěkně sbírat! Ne aby vás napadlo ji šikanovat nebo se jí posmívat! A až bude svačina, podělte se s ní o jídlo a pití!“

A pak si Rut zavolal: „Vítej u nás na poli. Nechod' jako poslední, zařad' se mezi naše děvečky. Jen si nasbírej, kolik potřebujete!“

Rut se hluboce uklonila: „Čím jsem si vysloužila, že se ke mně chováš jak k domácí, a ne jako k cizince, vznešený pane?“

Boaz odpověděl: „Vyprávěli mi, jaké přátelství jsi projevila staré Noemi, když jste obě ovdověly. Vážím si toho, žeš ji neopustila a doprovodila ji až sem. A když nám teď Hospodin požehnal, i s tebou se o tu úrodu podělíme — i když nepatříš k vyvolenému lidu.“

3. Noemi

Toho dne večer se Rut vrátila s plným šátkem zrní.

„Koukej, Noemi, kolik toho mám! A tady jsem ti donesla svačinu! Dali mi tolik, že bych to sama nesnědla!“

Staré a smutné Noemi se po dlouhé době rozzářily oči. Už nebudou trpět hladu!

„U koho jsi paběrkovala?“

„Na poli u Boaze! A že prý tě mám pozdravovat a chodit tam dál. A představ si, vůbec mu nevadilo, že jsem z moabských dcer! Nikdo tam na mne nepokřikoval, hele, moabská přivandrovalkyně!“

„Tak u Boaze, říkáš? Na to, že je to synovec z třetího kolena, se projevil opravdu přátelsky. Snad bude v Betlémě chleba dost i pro nás, dvě vdovy bez zastání.“

A tak to šlo den za dnem celé žně. Rut chodila sbírat spadlé klásky na Boazova pole. A ženci jí opravdu přáli, i když po ní v Betlémě občas pokukovali hodně divně. A stará Noemi přestala plakat, a začala zas Hospodinu děkovat: Za to, že se směla vrátit a že našla Rut, a hlavně, že se k ní Boaz chová opravdu pěkně.

4. Co dál po žních?

Když skončily žně, sedla si Noemi s Rut a říká: „Milá Rut, přítelkyně moje, neměla bych pro tebe tady v Betlémě hledat něco víc, než jen pár zbytků z Boazova pole? Měli jsme tu v Betlémě kdysi krásné pole, podíl na zaslíbené zemi. Jenže mně v té vaší zemi zemřel manžel — a tvůj manžel, můj syn, zemřel také. Kdybyste aspoň měli syna... Takhle není muže, který by se toho dědictví ujal.“

Ale pak Noemi napadlo: „Vždyť ty máš ještě šanci! Kdyby si tě Boaz vzal za ženu, připadl by mu ten ztracený díl pole! Je sice jen vzdálený příbuzný, není to jeho povinnost, aby se tebe a mne zastal... Ale víš co? Zkusíme to!“

A Noemi začla plánovat: „Dnes v noci bude Boaz oslavovat žně. Bude hodně jíst i pít a pak si lehne u své hromady obilí a nechá si zdát sny. A ty budeš ten sen, který si chce nechat zdát. Pěkně se umyješ, navoníš, nalíčíš, oblečeš nejkrásnější šaty — a až usne, uložíš se mu k nohám.“

„Ale nebude mne považovat za nějakou svůdnici?“ polekala se Rut. „Že ho chci nějakými moabskými triky odloudit?“

„Musíme to risknout,“ rozhodla Noemi. Jiná šance, že se tě ujme, není.

5. Prosebnice u nohou Boaze

Po setmění se Rut, nalíčená a vystrojená skoro jak na svatbu, vykradla na mlat. Když se Boaz uložil k spánku, vkradla se mu k nohám a přikryla se cípem jeho dlouhého pláště.

O půlnoci se Boaz probal.

„Kdo jsi? Co tu děláš?“ vykřikl zděšeně.

„Jsem Rut. A pokorně tě prosím, projev kus milosrdenství. Ujmi se mne jako zastánce, i když jsem cizinka. Vždyť jsi příbuzný s Noemi.“

Chvíli bylo ticho, a pak se Boaz ozval: „Ne, ty nejsi cizí. Teď jsi ukázala svou víru. Děkuju za tebe Hospodinu. Za to, jak se staráš o Noemi. Ráno půjdeš domů, a já už se postarám.“

6. Noemi má vnuka

Druhý den ráno Boaz svolal radu města Betléma na veřejné zasedání: „Noemi přenechá pole po manželovi příbuznému, který má zájem!“ ohlásil.

Ozval se bratranec: „Já ho koupím!“

„A vezmeš si za ženu moabskou Rut? Víš přece, že podle Zákona (Tóry) nepatří k povinnosti jen převzít pole, ale taky bezdětnou vdovu...“ zeptal se Boaz.

„Cizinku si vzít? To nikdy!“ zděsil se bratranec.

„Dobře, tak v tom případě jsem na řadě já,“ ohlásil Boaz. „Ujímám se dědictví po manželovi Noemi a ujímám se Rut — a postarám se, aby rodina Noemi nezůstala bez dětí!“

A za pár dní slavil Boaz s cizinkou Rut svatbu. A Rut přestala být cizí. A když se jim narodil syn, přinesli ho staré Noemi. Rozplakala se štěstím:

„Bude se jmenovat Obéd, Služebník Hospodinův. Protože věrně jsi sloužila ty Rut. Svým přátelstvím, pomocí, odvahou a vírou.“

Pro starší děti — aktivní práce (s textem, tématem)

Materiály, které zpracovávají z mnoha hledisek problematiku vztahu k příchozím jiné barvy pleti, jazyka, kultura a náboženství najdete na webu [Czechkid](http://www.czechkid.cz). Každé téma má svou stránku „pro pedagogy“, na které najdete teoretické shrnutí. Na stránce <http://www.czechkid.cz/si.html> nebo <http://www.czechkid.cz/simatrix.html> je přehled témat. Konkrétní témata navrhuje použít v části pro starší děti.

S naším tématem souvisí např.:

- [Kde se tu berou cizinci](#)
- [Kde se tu berou uprchlíci](#)
- [Kulturní identita;](#)
- [Generalizace v komunikaci a předsudky](#)

Nebo můžete projít seznam dětí, které v dialogích vystupují (<http://www.czechkid.cz/m.html>), prostudovat si problémy, které prožívá např. Suong, Jami, Olga nebo Tim - a jak se na ně dívají „domácí“ jako Magda, Ali nebo Pavla.

Komentovaná Rut

Použijte fiktivní postavu nějakého „pravověrného“, jemuž záleží na čistotě víry i rasy. Můžete se o tom nejprve s dětmi bavit — kdo se v jejich okolí nejpřísněji a nejodmítavěji staví k cizincům a proč. Můžete postavu pojmenovat tak, aby to vystihovalo její přístup (např. „zákoník“, pravověrný, čistokrevný, nácek atd. — nechte to ale především na dětech, mohou problém uchopit ze svého pohledu!). Vysvětlete dětem, že v době, kdy se začal vyprávět příběh Rut, viděli někteří zbožní zákoníci jako veliké nebezpečí příslušníky lidu moabského.

Potom vyprávějte po kouscích příběh Rut — a vždycky se zastavte — a zeptejte se jich, co by na to asi mohla říct tato postava. (Moabská Rut přijde do Betléma. Co na to asi řekne náš zákoník? atp.) Upozorněte děti, jak a v čem se reakce postav v příběhu liší od naší postavy. Co nám tím příběh říká?

Přesah

- Ženy z Ježíšova rodokmenu. Najděte si Ježíšův rodokmen podle Mt 1. Znájí děti příběhy žen, které se v něm vyskytují? Co to znamená, že jako Ježíšova pra-pra-pra...bába je uvedena např. Rut? Jsou ostatní ženy rodilé Izraelky, nebo cizinky?
- Potkal se s nějakou cizinkou Ježíš?
- Z kterých zemí k nám lidé přicházejí — a co tu hledají? (Bezpečí, útočiště před pronásledováním, občanskou válkou, hladem, chudobou.)

- Víte, že církve v Německu poskytují azyl i cizincům, kteří by podle rozhodnutí státních úředníků měli být vyhoštěni? (Viz *Když d?ti uprchlík? mohou klidn? usínat*. In: Protestant 2/2013. Rozhovor s Fanny Dethloff, dostupné z <http://goo.gl/74jpAu>.)
-

Liturgie

Písně

Svítá: 370 — *Vid?l jsem t?, Pane*; 396 — *Zn?l plá?*; 148 — *Kdo na kolenou kle?í*

Evangelický zpěvník: 209,1–3 — *Ó slunce spravednosti*; 16,1.3 — *Bože m?j silný, ochra?uje mne sám*; 672 — *Dej nám moudrost, odvahu*; 478 — *Pán nás u?il v svém svatém kázání*; 627 — *Má duše Boha velebí*; 621 — *Za ty kdo hladem trpí a bídou*

Biblický text k zapamatování

Bude-li p?ebývat s tebou ve vaší zemi n?kdo jako host, nebudete mu škodit... Bude vám jako domorodec mezi vámi. Budeš ho milovat jako sebe samého, protože i vy jste byli hosty v zemi egyptské. (Lv 19,33–34)

Modlitba

Když dovyprávíte příběh Rut nebo proberete téma, můžete se dětí zeptat: Za co nás dnešní příběh, dnešní práce s biblickým poselstvím učí Pánu Bohu děkovat? A za jaké lidi a jaké problémy prosit?

Děti navrhnou a vy z návrhů sestavíte modlitbu, kterou přednesete. (Nebojte se užívat formulací, jak je děti navrhnou, popř. je jen maličko upravit, i když vám připadají málo „modlitby hodné“.)

Neměla by chybět témata:

- dík za milosrdenství, které přesahuje obzory sboru a církve;
- dík za odvahu víry, kterou prokázala Rut;
- dík za inspiraci vydat se k lidem, jichž jsme se báli, kterými jsme pohrdali;
- prosba za uprchlíky, přistěhovalce, zahraniční dělníky v naší zemi;
- prosba za větší otevřenost zdejších církví i zdejších občanů;
- prosba za ty, kdo utíkají před válkami, hladem, následky přírodních pohrom;
- prosba za ty, kdo dokážou v takových situacích pomáhat.

Případně můžete využít zpívané přímluvy *Za ty, kdo hladem trpí a bídou* (EZ 621).

Odkaz na pracovní list

[39 Rút - st](#)

[39 Rút](#)

Odkaz na píseň

[Viděl jsem tě Pane \(SV370\)](#)

[Zněl pláč v noci té \(SV396\)](#)

[Kdo na kolenou klečí, vídá dál](#)

[Ó slunce spravednosti, můj Pane Ježíši](#)

[Bože můj silný, ochraňuj mne sám \(EZ16\)](#)

[Dej nám moudrost, odvahu pro dny obav](#)

[Pán nás učil v svém svatém kázání](#)

[Má duše Boha velebí \(EZ627\)](#)

[Za ty, kdo hladem trpí a bídou \(EZ621\)](#)

Cílová skupina

[Školní](#)

[Předškolní](#)

Katechetické cykly

[Církevní rok](#)

Biblický odkaz (kat)

[Rút 2–3](#)

[Leviticus 19,33](#)